

Eesti väliskaubandus Venemaa ja Valgevenega: peamised muutused alates täiemahulise sõja algusest

Kehtestatud sanktsioonide, aga ka eetiliste tõekspidamiste tulemusel on kaupade ja teenuste import Venemaalt ja Valgevenest vähenenud 3,7 korda võrreldes aastate 2019–2021 keskmisega. Eesti ettevõtted on uute impordikanalite leidmisel olnud edukad – kahe kolmandiku puhul 769st tootegrupist, kus import Venemaalt-Valgevenest on vähenenud, ületab kahanemise teiste riikide mahtude kasv.

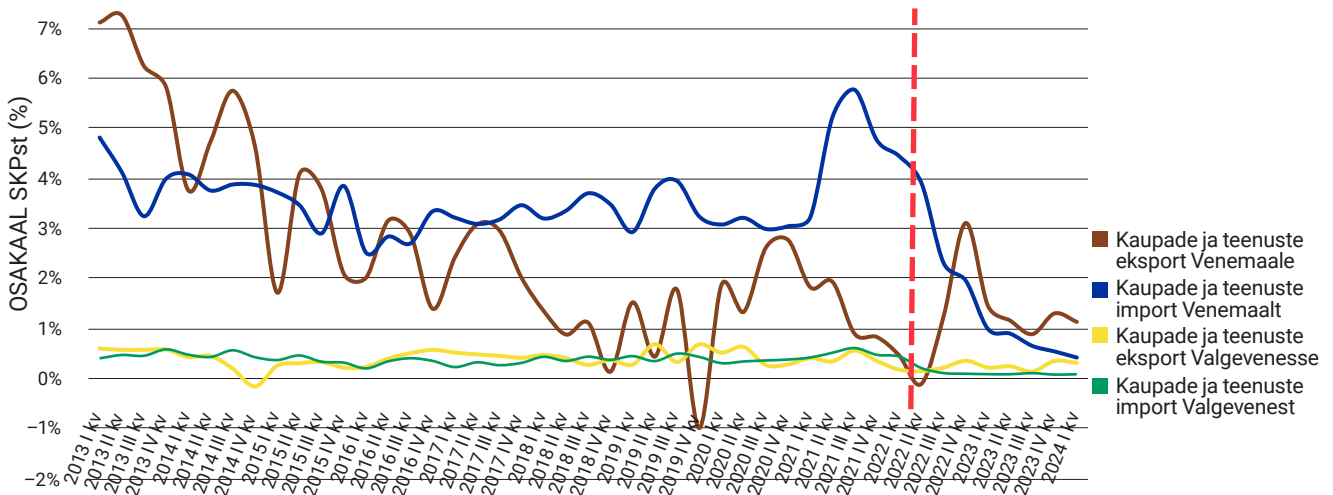
Vastupidises suunas on aga liikunud Eesti kaupade ja teenuste väljavedu. Kui vahetult sõja eel 2021. aasta IV kvartalis moodustas eksport Venemaale 0,8% SKPst (69,3 mln), siis 2024. aasta I kvartalis oli see tõusnud tasemele 1,2% SKPst (109,3 mln). Ajalooliselt väga hüpilike kaubandussuhete tõttu ei saa seda veel pidada pikemaks trendiks. Aastate 2019–2021 keskmisega võrreldes oli ekspordimaht Venemaale-Valgevenesse 2023. aastal siiski väiksem. Samas on mitmetes tootegruppi-

2022. aastal oli Arenguseire Keskuse erakorraliseks uurimissuunaks **Venemaa-Ukraina sõja pikaajalised mõjud**, milles analüüsiti põgenike sissevoolu võimalike pikaajalisi mõjusid rahvastikule, tööhõivele ja Eesti riigi kuludele ja tuludele.

Samuti vaadeldi sõja vahetat majanduslikku mõju Eestis tegutsevatele ettevõtetele, käsitledes Venemaalt ja Valgevenest imporditavate tootmissisendite asendamise võimalusi.

Käesolev lühiraport on jätk varasemale uurimissuunale. Uurimissuuna materjalid www.areneguseire.ee

des märgatavalt kasvanud eksport Kesk-Aasia riikidesse, mis võib viidata sanktsioonidest kõrvalehiilimisele.

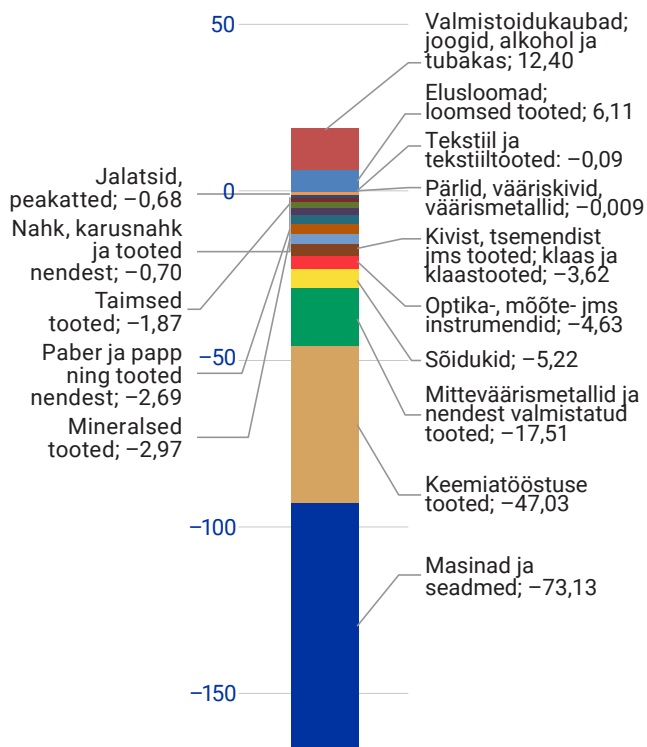
Joonis 1. Kaupade ja teenuste eksport ning import Venemaalt ja Valgevenest

Allikas: Eesti Pank ja Eesti Statistikaamet

Kuigi väliskaubandus Venemaaga on ajalooliselt olnud väga ebahütlane nii poliitilistel, regulatiivsetel kui ka majanduslikel põhjustel, oli Venemaa 2022. aastal alanud täiemahulise sõja eel Eesti jaoks oluline partner eelkõige kaupade ja teenuste impordi mõttes. Sama kehtib Valgevene kohta. 2021. aastal oli Venemaa Soome järel tähtsuselt teine impordipartner (2,7 mld eurot), Valgevene kümnes. Vaatamata sellele, et valdavalt impordi neist riikidest kütuseid ja maavarasid (ca 60%), mis sageli liikusid suuresti muutumatul kujul ja olulist lisandväärtust loomata Eestist välja, on 2022–2024 näidanud, et mõningates majandusharudes – eelkõige puidutööstus ja metalltoodete tootmine – on soodsam Venemaa toore olnud oluliseks konkurentsieeliseks.

Kaupade ja teenuste import Venemaalt on sõja puhkedes ja sanktsioonide rakendudes oodatult kiiresti langenud:

tasemelt 4,7% SKPst 2021. aasta IV kvartalis (393 mln) tasemele 0,4% 2024. aasta I kvartalis (40,5 mln). Sarnaselt on ka import Valgevenest vähenenud sel perioodil enam kui 4 korda. **Teisalt on eksport Venemaale näidanud vahetult sõja eelse perioodiga võrreldes vastupidist trendi** – kui 2021. aasta IV kvartalis moodustas eksport Venemaale 0,8% SKPst (69,3 mln), siis 2024. aasta I kvartalis oli see tõusnud tasemele 1,2% SKPst (109,3 mln). Seejuures ei ole tegu üksiku kvartaliga, vaid sõjaeelsest kvartalst kõrgemad ekspordinäidud on esinenud pikema aja jooksul. Sarnaselt ei ole ka eksport Valgevenesse 2022. aastast vähenenud. Ukrainas toimuva sõja tõttu on varasemad kaubateed osalt blokeeritud, kuid veelgi olulisemaks põhjuseks saab pidada oportunistlikku käitumist sanktsioonidega piiratud Venemaa turul tekkinud uute turuvõimaluste kasutamisel.

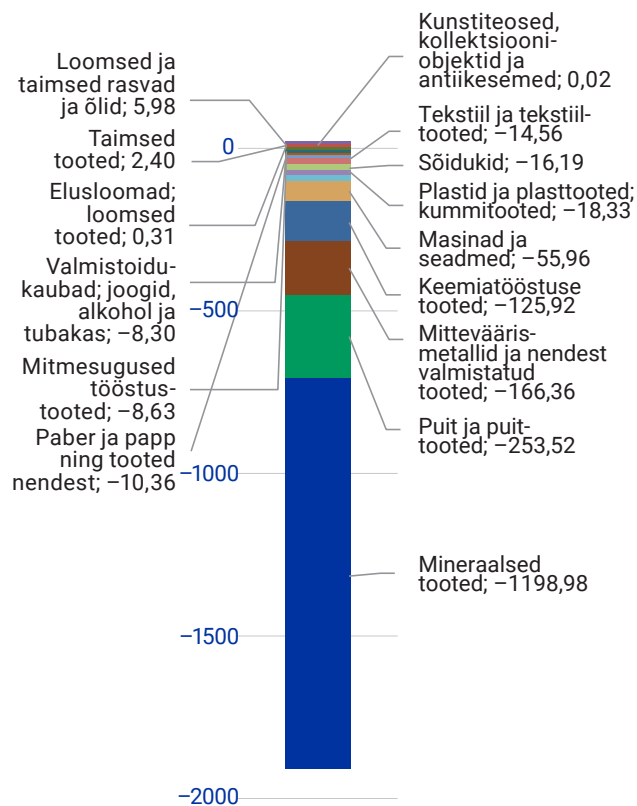

Joonis 2. Muutused Eesti päritolu kaupade ekspordis Venemaale ja Valgevenesse aastal 2023 võrreldes 2019–2021 perioodi keskmisega (mln eurot)

Allikas: Eesti Statistikaamet

Kaubavahetus Venemaa ja Valgevenega on olnud ajas väga hüplik, mistõttu pikemate trendide hindamiseks on võrdlusbaasina kasutatud mitme aasta keskmist. **2023. aastal eksporditi Venemaale ja Valgevenesse 2019–2021 keskmisega võrreldes 148 mln euro väärtuses vähem Eesti päritolu kaupu.** Eksporditavate kaupade seas paistavad silma valmistoidukaubad ja joogid, mille eksport 2023. aastal on sõjaeelsega võrreldes kasvanud 12,4 mln euro võrra, märgatavalt on kasvanud ka elusloomade ja loomsete toodete väljavedu (+6,1 mln). Enim on vähenenud sanktsioonide alla sattunud masinate ja seadmete väljavedu (-73 mln), keemiatööstuse tooted (-47 mln) ning mitteväärismetallid ja neist valmistatud tooted (-17,5 mln).

Täpsemate tootegruppide tasandil saab selgitada, kas Venemaale-Valgevenesse eksporditavate kaubagrupid puhul on leitud uusi sihtturge teistest riikidest. Selleks on tootegruppide kaupa võrreldud 2019–2021 keskmisi ekspordimahte 2023. aasta näitajatega. **449st tootegrupist, mille ekspordimahud Venemaale-Valgevenesse on täiemahulise sõja eelse tasemega võrreldes vähenenud, ületab 220 puhul ekspordi kasv teistesse riikidesse Vene-Valgevene vähenemise rahalist mahtu, 229 tootegrupi puhul ei ole samas mahus asendusturge leitud.** Veelgi enam, kõigest vaadeldud 519st tootegrupist 192 puhul on kahanenud nii Venemaale-Valgevenesse ekspordimine kui ka teistesse riikidesse ekspordimine. Nendes tootegruppides, kus Venemaale-Valgevenesse ekspordimine on vähenenud, on teistesse riikidesse ekspordimine kahanenud summaarselt 172,7 mln euro võrra aastas. **See võib viidata, et Venemaa-Valgevene turuga seotud tootegruppides ei ole Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime tugev.** Mitmete tootegruppide puhul paistavad silma Kesk-Aasia riigid – näiteks tsentrifuugide eksport Kasahstani on kasvanud tuhandeid kordi ning Aserbaidžani ligi 18 korda.

Joonis 3. Muutused kaupade impordis Venemaalt ja Valgevenest aastal 2023 võrreldes 2019–2021 perioodi keskmisega (mln eurot)

Allikas: Eesti Statistikaamet

2023. aastal imporditi Venemaalt ja Valgevenest pärit kaupu 2019–2021 aastate keskmisega võrreldes 1,9 mld euro väärtuses vähem, sh moodustab impordid kahanemisest enamuse mineraalsete toodete ehk kütuste ja maavarade sisseveo vähenemine (-1,2 mld), järgnevad puit ja puittooted (-253 mln), mitteväärismetallid (-166 mln) ning keemiatööstuse tooted (-125 mln). Mõnevõrra on kasvanud rasvade ja õlide import (+6 mln) ning taimsete toodete sissevedu (+2,4 mln).

Jättes kõrvale mineraalsed tooted kui suuresti re-eksportidiga seotud valdkonna, viitab detailsemate kaubagruppide analüüs, et **Eesti ettevõtted on olnud uute impordikanalite leidmisel edukad, kuid sageli tähendab see kõrgemaid sisseostuhindasid.** Venemaalt sõja eel imporditud 918st kaubagrupist 769 puhul on import Venemaalt-Valgevenest vähenenud. Neist omakorda 471 puhul on leitud uusi impordikanaleid ja kaubagrupi koguimport on rahalises väärtuses 2023. aastal suurem kui 2019–2021 perioodi keskmine. Nendes tootegruppides, kus import Venemaalt-Valgevenest on kahanenud, on teistest riikidest importimine 2023. aastal kasvanud summaarselt 4,5 mld euro võrra aastas (võrreldes 2019–2021 keskmisega).